

MAI RÂDEM SAU NU MAI RÂDEM?

Autor: Diana-Elena Moldoveanu | 10 aprilie 2022

Aceasta este întrebarea. Râdem de gluma pe care colegul de facultate a făcut-o în timpul cursului; râdem de personajul comic care a alunecat pe o coajă de banană; râdem de videoclipurile de pe Facebook în care o pisică se afundă în mod miraculos într-un borcan (câtă suplețe!). Pare că ne petrecem o bună parte din timp râzând, iar acest lucru nu e de mirare, având în vedere că trăim într-o civilizație a spectacolului, în cadrul căruia amuzamentul este văzut ca un scop în sine. Pe lângă *homo sapiens* și *homos ludens*, despre care s-au scris atât de multe cărți, suntem, cu siguranță și *homo ridens*, adică niște oameni cărora le place, fără îndoială, să râdă. Și totuși, „De ce râdem?” este o întrebare care merită investigată. Nu mă refer numai la sursele care contribuie la experiența râsului – care ar fi o primă cheie de lectură a întrebării –, ci, mai degrabă, la motivele care stau la baza acestei experiențe. De ce apreciem experiența râsului? Ce ne face mai precis să râdem într-o situație comică și, în fine, ce ne spune râsul despre noi înșine?

Dar înainte să abordez aceste interogații, voi răspunde la întrebarea care este adresată chiar în titlu: mai râdem sau nu mai râdem? Ei bine, cred că răspunsul este schițat chiar din introducere: DA! Chiar și în vremuri dure, precum cele pandemice și post-pandemice, de război și de amenințări apocaliptice, care par că străjuiesc la tot pasul deasupra omenirii ca un demiurg rău, râsul este acolo să ne amintească, poate, că existența nu este chiar atât de dură precum conștiințele noastre individuale vor să creadă. Avem nevoie de râs pentru că ne face să ne simțim bine în momente în care viața de zi cu zi se manifestă a fi insuportabilă. Avem *deadline*-uri de respectat, responsabilități de onorat și, pe deasupra, trebuie să ne gândim la Viitor – unul dintre inamicii cei mai înspăimântători ai tinerei generații de astăzi. Faptul că râdem ca să ne simțim *temporar* mai bine nu este, însă, un răspuns suficient pentru a determina *ce* ne face, mai precis, să râdem în cadrul unui act comic.

Putem analiza râsul într-o manieră utilitaristă și susține că râdem pentru că aceasta activitate ne procură plăcere, deci, dacă râdem mai mult, acest lucru este în vederea obținerii unei cantități de plăcere mai mare. Totuși, nu sunt sigură că această

perspectivă este compatibilă cu însăși *ontologia* (dacă-mi permiteți) râsului. De cele mai multe ori, evenimentele amuzante din viețile noastre se caracterizează prin spontaneitate. Comicul răsare de nicăieri, ne ia prin surprindere și, deodată, ne trezim râzând în hohote. Dacă am urma teza utilitaristă, am ajunge într-o situație absurdă care probabil că ar genera dispariția comicului, deoarece a căuta spontaneitatea este contrar cu însăși definiția spontaneității. La baza motivului pentru care apreciem experiența râsului, trebuie să fie ceva mult mai solid de atât. Poate că râdem într-o primă instanță ca să ne eliberăm de stresul de peste zi, dar totodată, poate că râdem și pentru a stabili, din nou, un raport cu realitatea, care să o facă suportabilă.

O faimoasă teorie despre comic, teoria incongruității, susține că motivul pentru care râdem este faptul că expectanțele noastre despre cum ar trebui să fie realitatea sunt înșelate. Astfel, există o discrepanță între realitatea obiectivă din fața ochilor noștri și imaginea mentală pe care o avem despre realitate. Imaginea mentală este formată prin procesul obișnuinței, astfel că, în mintea noastră sunt create anumite tipare de gândire ce ne structurează realitatea. Spre exemplu, să vedem o furculiță agățată pe perete pe post de tablou este un eveniment comic, în contextul în care, de obicei, furculița este utilizată pentru a mânca. Situația devine și mai comică în momentul în care, să zice, avem un amic lângă noi care începe să comenteze ca un adevărat critic de artă această... operă de artă! Cu alte cuvinte, absurdul dintr-un eveniment comic este ceea ce ne provoacă râsul și, deși putem căuta experiența râsului pentru pura plăcere de a râde (ceea ce ar putea fi considerat ca o experiență estetică a râsului), poate că, de asemenea, căutăm să râdem și pentru că, astfel, putem avea o înțelegere pe căi agreabile a absurdului existenței. Prin comic, putem reflecta la aspecte ale existenței mai puțin confortabile, cum ar fi pierderea, suferința sau chiar moartea, fără a le lua foarte în serios. Comicul se opune seriozității, iar dacă a râde înseamnă a diminua puțin din seriozitatea pe care, de obicei, ne-o însușim în raport cu realitatea de zi cu zi, cred că este de preferat să avem astfel de oaze de amuzament din când în când.

În cele din urmă, ce ne spune râsul despre noi înșine? Ei bine, că suntem ființe mai comice decât ne place să credem, că poate suntem *homo ridens* mai mult decât suntem *zoon politikon* și că, prin umor și comic, putem căpăta nu numai o conștiință de sine, dar și o conștiință despre lumea în care trăim, la fel de bine cum o putem face și prin procedee serioase de introspecție sau prin lecturi filosofice. Așa cum spunea Bergson, comicul este o caracteristică eminentamente umană, un alt aspect care ne diferențiază de celelalte viețuitoare. Suntem înzestrați cu capacitatea de a râde, ceea ce face din noi niște mici privilegiați în raportul cu viața de zi cu zi. Imaginați-vă cum un pește s-a plictisit să înoate în același bol mic în fiecare zi și că și-ar dori, poate să înoate într-un bol mai spațios, cu mai multe decorațiuni pentru pești. Ei bine, el nu poate să râdă de propria lui situație, ci este condamnat la o eternă plictiseală. Poate că și noi suntem condamnați la absurd, însă cel puțin avem în posesia noastră o armă salvatoare. Cred că am făcut, însă, destulă psihanaliză și filozofie în acest articol, așa că vă voi îndemna să

treceți direct la partea practică a acestei cugetări, adică să râdeți.

Imagine: Unsplash